

Design til skærmen

Af Kim Pedersen og Pernille Hansen

Medieudformning

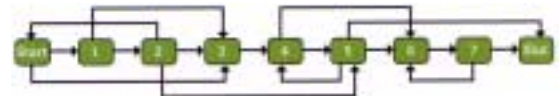
Første skridt i medieudformningen er udarbejdelse af et flowchart. I modsætning til fx en trykt brochure, har brugeren i en skærmbaseret produktion ofte flere muligheder end bare at bladere frem eller tilbage.

Jo flere muligheder brugeren har for at navigere i en produktion des højere navigeringsniveau, se s. 77.

Her kan du se et eksempel på en lineær og en ikke-lineær opbygning af en produktion.

Lineært forløb med få eller ingen navigationsmuligheder.

Non-lineært forløb hvor brugeren har mulighed for at navigere på egen hånd.

Overblik og struktur

For at få overblik over de muligheder, som brugeren skal have, laves flowchartet. En kompliceret struktur kan sagtens være enkel at bevæge sig rundt i! Det kommer an på, hvordan grænsefladen er designet.

En del produktioner starter med en "forside" eller en indholdsfortegnelse - som i trykte medier.

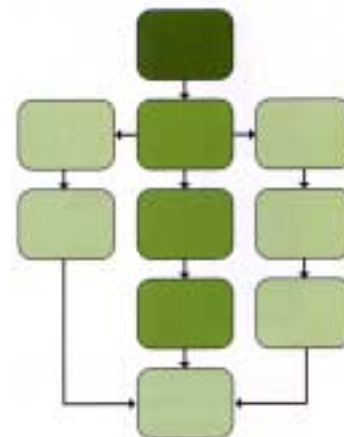
I en skærmbaseret produktion skal du overveje alle muligheder for at komme fra et sted til et andet.

Tip:

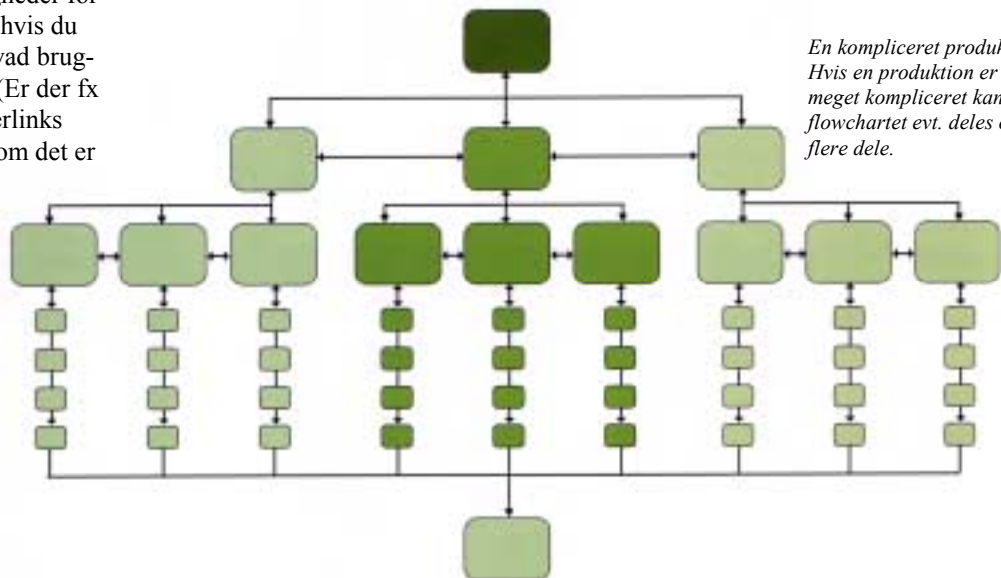
- Giv ikke brugeren nærmest anarkistiske muligheder for at navigere rundt, hvis du har et mål med, hvad brugeren skal opleve! (Er der fx mulighed for hyperlinks skal du overveje, om det er relevant).

Tjekliste:

- Hvor højt skal navigeringsniveauet være?
- Følger strukturen en logisk tankegang, der er baseret på brugerens verden og ikke din egen (fx firmaet, der ved alt om sig selv, og brugeren der ingenting ved)?

Forholdsvis enkel produktion, der sandsynligvis også vil blive enkel og overskuelig for brugeren.

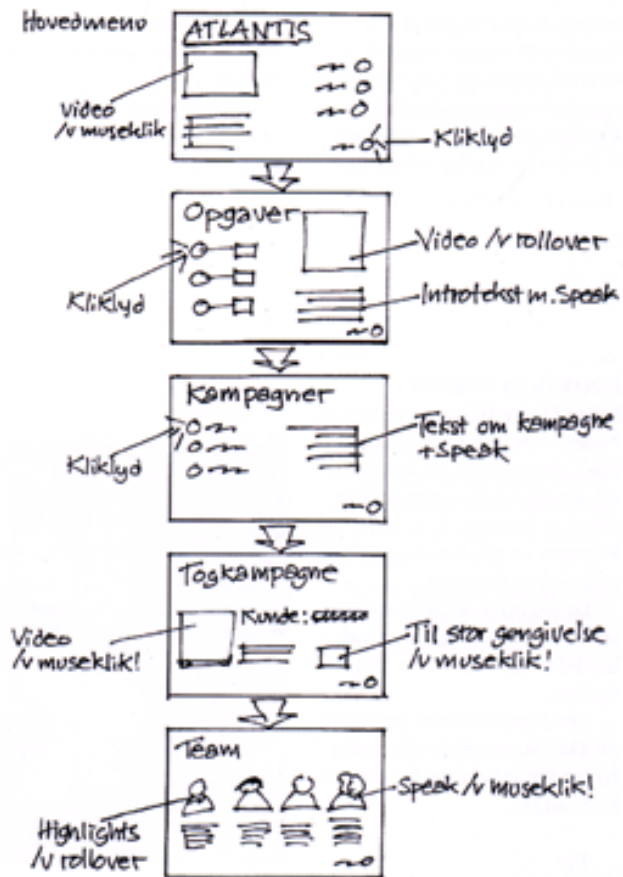
En kompliceret produktion. Hvis en produktion er meget kompliceret kan flowchartet evt. deles op i flere dele.

Storyboard

Et storyboard har til hensigt at give overblik over den enkelte skærmsituation. Et storyboard kan bestå kun af tekst, eller du kan tilføje nogle små skitser.

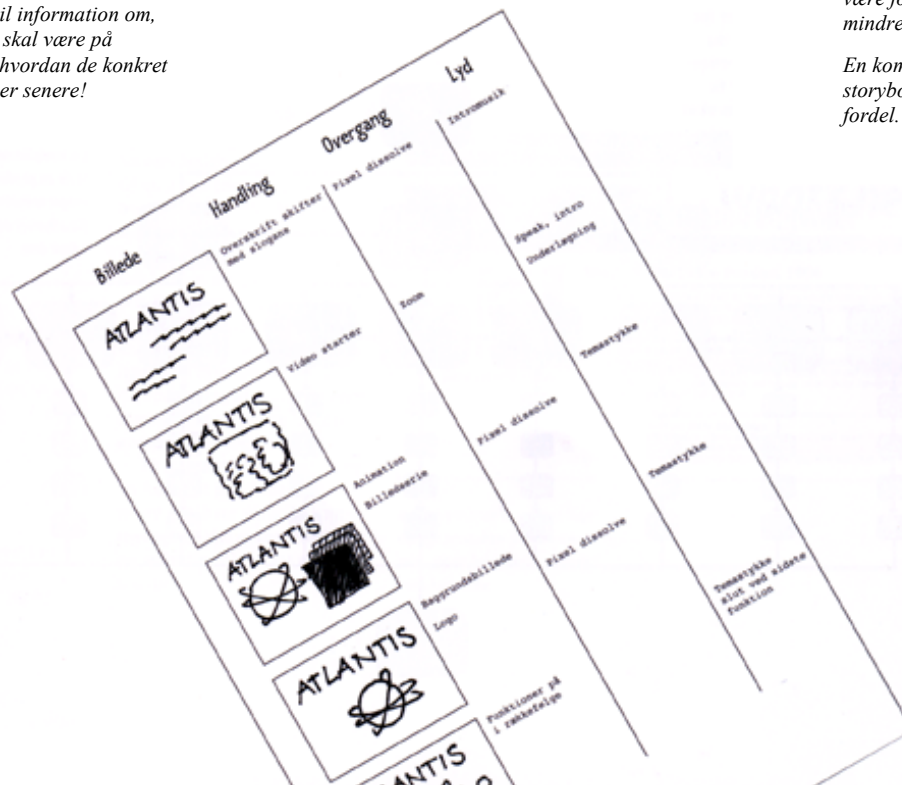
Pas på med at lægge dig for fast på beslutninger om fx knapper. Hvis brugeren på et skærmbillede skal have mulighed for at gå til en hovedmenu, er der mange forskellige måder, det kan gøres på. Fokuser på mulighederne, og beslut så senere, om det skal være fx en knap!

Her kan du se to måder at lave et storyboard på.

Lineære forløb kan vises med denne type storyboard.

Skitserne tjener kun til information om, hvilke elementer, der skal være på skærmbilledet – ikke hvordan de konkret skal se ud. Det kommer senere!

Et storyboard bestående af skitser med kommentarer kan være formålstjenligt ved mindre og enkle produktioner.

En kombination af de to typer storyboards kan ofte være en fordel.

Læsetypografi

Lad os slå det fast med det samme: Skærmen er ikke egnet til typografi! Det er derfor dine typografiske valg, der bør være velegnede til skærmens grove opløsning og stærke lysafgivning.

Oftentimes kan du løse et læseligheds-problem ved at gøre skriften større. Har du ikke den mulighed fx pga. pladshensyn, eller variable som fx brugerdefineret skriftvalg, bør du tage nedenstående forholdsregler:

Undgå

kraftig eller fed skrift i store mængder, da kraftige snit ofte har små inderformer, som lukker til på skærmen. Det er i forvejen svært at læse fed skrift i store mængder.

Undgå også

kursiv skrift, fordi skærmens opløsning er delt op i lodrette og vandrette felter, som ikke egner sig til at gengive skrå bogstavformer i mindre størrelser. I forvejen er det svært at læse kursiv i store mængder.

Undgå desuden

store tekstmængder sat i majuskler eller kapitæler, fordi de store bogstaver er sværere at læse end de små. Det er bl.a. fordi de store bogstaver er lige høje hvorimod de små bogstaver har over- og underlængder, og derfor giver forskellige orbilleder.

Vær opmærksom på

at skrifte med mange detaljer bliver ofte helt ulæselige på den grove skærm - undgå derfor sådanne skrifttyper til læsetekst.

De fire valg, du må træffe, er:

- Skrifttype
- Skriftstørrelse
- Linielængde
- Linieafstand

Skrifttype

Valget af skrift er nok det første - og vigtigste. Lige som man i hundereder af år har udviklet skrifter til det trykte medie, begynder der nu at komme flere og flere skrifter til brug på skærmen.

Den optimale løsning er selvfølgelig at bruge en af disse - eller en af systemskrifterne (omtalt på s. 28.).

På modsatte side kan du se nogle forslag til læselige skrifttyper og nogle hensigtsmæssige størrelser.

Når du vælger skrifttype bør du tænke på din målgruppe:

- Er de vant til at læse på en skærm?
- Er det ældre eller yngre mennesker, som læser dårligt?
- Er de tvunget til at læse teksten (fx undervisning), eller vil de gøre det af lyst (fx reklame)?
- Hviken computer bruger de?

Kraftig eller fed skrift i store mængder, da kraftige snit ofte har små inderformer, som lukker til på skærmen. Det er i forvejen svært at læse meget fed skrift.

Kursiv skrift, fordi skærmens opløsning er delt op i lodrette og vandrette felter, som ikke egner sig til at gengive skrå bogstavformer i mindre størrelser.

STORE TEKSTMÆNGDER SAT I MAJUSKLER ER SVÆRERE AT LÆSE END MINUSKLER, FORDI DE STORE BOGSTAVER ER LIGE HØJE OG IKKE GIVER FORSKELLIGE ORDBILLEDER. TIL ENKELTE ORD KAN DU DOG GODT BRUGE MAJUSKLER.

Skrifter med mange detaljer bliver ofte helt ulæselige på den grove skærm - undgå derfor sådanne skrifttyper til læsetekst.

Kraftig eller fed skrift i store mængder, da kraftige snit ofte har små inderformer, som lukker til på skærmen. Det er i forvejen svært at læse meget fed skrift.

Kursiv skrift, fordi skærmens opløsning er delt op i lodrette og vandrette felter, som ikke egner sig til at gengive skrå bogstavformer i mindre størrelser.

STORE TEKSTMÆNGDER SAT I MAJUSKLER ER SVÆRERE AT LÆSE END MINUSKLER, FORDI DE STORE BOGSTAVER ER LIGE HØJE OG IKKE GIVER FORSKELLIGE ORDBILLEDER. TIL ENKELTE ORD KAN DU DOG GODT BRUGE MAJUSKLER.

Skrifter med tynde hårstreger bliver ofte helt ulæselige på den grove skærm - undgå derfor sådanne skrifttyper til læsetekst.

Eksempler på læsetypografi med tilgængelige system-skrifter.

Enkelte af skrifterne her fås ikke med systemet, men kan downloades gratis fra Microsofts web-site.

Dette er en hensigtsmæssig skrift og skriftstørrelse til større tekstmængder, der skal læses på skærmen.

Arial 12 pt.

Dette er en hensigtsmæssig skrift og skriftstørrelse til større tekstmængder, der skal læses på skærmen.

Geneva 10 pt.

Dette er en hensigtsmæssig skrift og skriftstørrelse til større tekstmængder, der skal læses på skærmen.

Times 12 pt.

Dette er en hensigtsmæssig skrift og skriftstørrelse til større tekstmængder, der skal læses på skærmen.

Verdana 10 pt.

Dette er en hensigtsmæssig skrift og skriftstørrelse til større tekstmængder, der skal læses på skærmen.

Trebuchet MS 12 pt.

Dette er en hensigtsmæssig skrift og skriftstørrelse til større tekstmængder, der skal læses på skærmen.

Chicago 12 pt.

Dette er en hensigtsmæssig skrift og skriftstørrelse til større tekstmængder, der skal læses på skærmen.

Monaco 9 pt.

Dette er en hensigtsmæssig skrift og skriftstørrelse til større tekstmængder, der skal læses på skærmen.

Georgia 12 pt.

Skriftstørrelsen

Der er ikke én skriftstørrelse, der er bedre end andre! Det afhænger af skriftens karakter og proportioner. Her kan du se, hvor stor betydning skriftens bredde og x-højde har.

Skriftens bredde

Hvis skriften er smal vil inderformerne også være smalle og derfor sandsynligvis "lukke til". En forholdsvis bred skrift vil have mere åbne inderformer og vil, foruden at være mere læselig, også synes større.

Times sat i 12 pt.
(x-højde på 6 pixels)

Courier 12 pt.
(x-højde: 6 pixels)

Ved små skriftstørrelser kan du lægge mere luft mellem bogstaverne for at opnå en bedre læselighed!

9 pkt. Helvetica
x-højde på 5 pixels

10 pkt. Helvetica
x-højde på 6 pixels

11 pkt. Helvetica
x-højde på 6 pixels

8 pkt. Geneva
x-højde på 5 pixels

9 pkt. Geneva
x-højde på 5 pixels

10 pkt. Geneva
x-højde på 6 pixels

7 pkt. Times
x-højde på 4 pixels

8 pkt. Times
x-højde på 4 pixels

9 pkt. Times
x-højde på 4 pixels

x-højden

Når du vælger skriftstørrelse i et program, er den som regel defineret i Pica-points (punkt). Denne målestok er midlertid udviklet til trykte typer og ikke til skærm-typografi. Derfor kan du komme ud for, at selvom du skifter skriftstørrelse fra 8 til 9 pkt. vil skriften stadig være lige høj på skærmen (fx 4 pixels x-højde). Vær opmærksom på, i hvilken størrelse skriften fungerer bedst.

Antialiasering

Som tidligere nævnt, kan antialiasering i små skriftstørrelser forværre læseligheden. Derfor bør du ikke ukritisk anvende antialiasering i små størrelser. Problemerne opstår når skriftens grundstreger kun er én pixel brede.

Times 9 pt. med en stammebredde på 1 pixel. Denne prøve er ikke antialiaseret.

Times 9 pt. med en stammebredde på 1 pixel. Denne prøve er antialiaseret.

Times 12 pt. med en stammebredde på 1 pixel. Denne prøve er ikke antialiaseret.

Times 12 pt. med en stammebredde på 1 pixel. Denne prøve er antialiaseret.

Tip:

- Nogle skriftleverandører leverer nu skrifter med forbedrede skærmfonte! (Bl.a. Monotype)

Arial 9 pt. med en stammebredde på 1 pixel. Denne prøve er ikke antialiaseret.

Arial 9 pt. med en stammebredde på 1 pixel. Denne prøve er antialiaseret.

Arial 12 pt. med en stammebredde på 1 pixel. Denne prøve er ikke antialiaseret.

Arial 12 pt. med en stammebredde på 1 pixel. Denne prøve er antialiaseret.

Sådan læser vi

Undersøgelser har vist, at for lange linier nedsætter læseligheden. I en lang linie bliver det besværligt for øjet, at følge bogstaverne hele vejen hen til enden af linien, for derefter at finde tilbage og ned i næste linie.

Når vi læser fixerer vi med jævne mellemrum i tekstliniens overkant.
En god voksen læser kan ca. opfatte 12 tegn på hver side af en fixering.

Sådan fixerer øjet i en tekstlinie

Linielængden

Jo længere linier jo sværere er teksten at læse. Derfor er det ofte en fordel, enten at dele teksten op i fx to spalter eller undlade absolut at bruge den fulde skærbredde.

En tommelfingerregel siger, at der højst må være ca. 45 bogstaver, tegn og ordmellemrum i en linie - på skærmen.

Herunder kan du studere nogle forskellige linielængder.

Linieafstanden

Liniernes afstand bør være tilpasset liniernes længde og skriftens størrelse. Jo længere linier jo større linieafstand.

Generelt bør linieafstanden være mindst 3pt. større end skriftstørrelsen.

Denne tekst i 10 pt. har en for lille linieafstand på kun 11 pt. Det giver et kompakt satsbillede og læseren har svært ved at skelne linierne fra hinanden.

Denne tekst i 10 pt. har en linieafstand på 13 pt. hvilket giver et mindre kompakt satsbillede og læseren kan bedre skelne linierne fra hinanden.

I denne tekst sat i 10 pt. er linieafstanden øget til 14 pt. for at læseren bedre kan finde starten af den næste linie. Linierne er dog lidt for lange og antallet af enheder bør sættes ned fra de ca. 85 enheder pr. linie til max. 45 enheder pr. linie.

Skriftstørrelsen bør være tilpasset linielængden
- og omvendt, her er der fx. 45 enheder på linien

Linielængden bør være tilpasset skriftstørrelsen
- og omvendt, her er der fx. 45 enheder på linien

Ikke sjældent kan man på internettet opleve tekster sat i hele skærmens bredde. Det er selvfølgelig ikke særligt læsevenligt. Større omtanke for læseren vil kun være til formidlerens fordel og derfor bør typografien ikke omgås med tilfældighed og ringe kendskab til dens væsen. Denne spaltebredde vil du kunne opleve på en 13" skærm. Har brugeren en større skærm skal hun ændre størrelse på browser-vinduet, for at få en kortere linielængde. En bedre planlægning ville have resulteret i kortere linier!

For eksempel kunne teksten være sat op i to spalter, som her. Det giver et mere tilgængeligt indtryk af teksten. Større omtanke for læseren vil kun være til formidlerens fordel og derfor bør typografien ikke omgås med tilfældighed og ringe kendskab til dens væsen.

Denne spaltebredde er mere hensigtsmæssig på en 13" skærm. Har brugeren en større skærm skal hun ændre størrelse på browser-vinduet, for at få en kortere linielængde. Spaltebredden er dog stadig i overkanten (ca. 50 tegn).

En løsning kunne være at bruge 3 spalter, som her. Dog skal du passe på med at bruge for stor en skriftstørrelse på en meget lille spaltebredde, da det kan

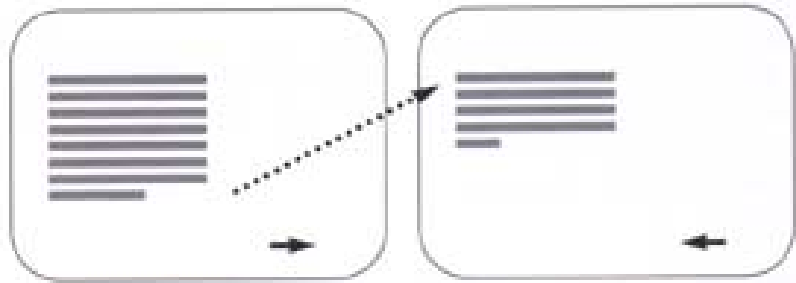
give for få tegn på linien. Det kan afstedkomme meget varierende liniefald (som i dette tilfælde), der forstyrrer læsningen.

Teksten kan på denne spaltebredde virke mere tilgængelig og indbydende for modtageren - lige som ta' selv-bordet, med lidt - men godt - af hvert!

Afsnit

Tekst i store mængder virker uoverskuelig. Første trin i "udlugningen" sker i redigeringsfasen - stil bl.a. dig selv disse spørgsmål:

- Er denne information egentlig relevant for modtageren? (Eller er den bare med fordi den engang blev skrevet?)
- Kan teksten skrives om eller opdeles i flere historier, så den bliver lettere at gå til?

En tekst kan fx opdeles i flere skærbilleder eller du kan anvende de såkaldte "scroll-bars" – se side 29

Ved en større opdeling af afsnit bør du anvende en

Mellemrubrik

Luften over en mellemrubrik bør være større end luften under - det, der står tættest sammen hører sammen!

Mellem de større afsnit, som markeres af mellemrubrikkerne, kan du anvende en blank linie.

Den blanke linie markerer, at nu starter et nyt afsnit, som dog ikke adskiller sig så meget fra det forrige.

Hvis teksten indeholder mange afsnit anvendes indrykninger, for at teksten ikke skal blive hakket helt i stykker, og fylde alt for meget.

Dette er et eksempel på en indrykning af et nyt afsnit i en let tilgængelig tekst.

Tekst og farver

Det væsentligste kriterium for at kunne læse en tekst er, at man kan skelne bogstaverne fra baggrunden. Både tekst og baggrund har til tider farver, så vi ikke dør af kedsomhed, men budskabet bør også overleve!

